

DAN MARIUS VOICILAS¹

EFEKTYWNOŚĆ BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH – RÓŻNICE REGIONALNE W RUMUNII

Abstrakt. W niniejszej pracy przeanalizowano rozwój regionów Rumunii w okresie przemian pod wpływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), korzystając z obliczeń efektywności wskaźników makroekonomicznych. Wybrano metodologię opracowaną przez Romanu i Vasilescu [1993], ponieważ odzwierciedla ona bezpośrednio wkład inwestycji w ewolucję wskaźników makroekonomicznych oraz sposób, w jaki BIZ wpływały na tę ewolucję. Stosunek między zmianami we wskaźnikach wysiłków i wyników ukazuje efektywność oraz postęp wskaźnika wyniku dla każdej dodatkowej wartości wysiłku. Przyjęto, że wskaźnikiem wysiłku jest poziom BIZ, a wskaźnikami wyniku są: produkt krajowy brutto (PKB), wartość dodana brutto (WDB) oraz tworzenie kapitału trwałego brutto (TKTB). W świetle takich przesłanek ewolucję rumuńskich regionów rozwoju gospodarczego charakteryzują ogromne różnice. Najbardziej oczywista jest różnica między Bukaresztem a pozostałymi regionami. BIZ miały zdecydowanie pozytywny wpływ na wskaźniki makroekonomiczne, lecz stały się efektywne dopiero po 2000 roku.

Słowa kluczowe: inwestycje, efektywność, regiony, Rumunia

WPROWADZENIE

W pracy wykorzystane zostały dane udostępniane przez krajowe instytucje specjalizujące się w monitorowaniu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Rumunii, takie jak: Krajowy Urząd Rejestru Handlowego (KURH), Krajowy Instytut Statystyczny (KIS), Rumuńska Agencja do spraw Inwestycji Zagranicznych (RAIZ), Narodowy Bank Rumunii (NBR). Według definicji KURH, kapitał zagraniczny zainwestowany w Rumunii jest równy subskrypcji kapitału udziałowego plus subskrypcje poprzez ogłaszane podwyżki w kapitale

---

¹ Autor jest pracownikiem naukowym Rumuńskiej Akademii – Instytutu Ekonomiki Rolnictwa (e-mail: dmvoici@yahoo.com).

minus kapitał akcyjny przekazany przez akcjonariuszy/organizacje zamiejscowe akcjonariuszom/organizacjom miejscowym minus kapitał akcyjny, który był subskrybowany przez firmy wykreślone z rejestru handlowego.

Metodologia używana w niniejszej pracy jest oparta na opracowaniach przygotowanych przez Romanu i Vasilescu w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Stanowią one poszerzone studium referatów opublikowanych przez Camasoiu w latach siedemdziesiątych i mają bezpośrednie zastosowanie do gospodarki rumuńskiej na poziomie makroekonomicznym. Celem tychże opracowań była analiza efektywności przepływów inwestycyjnych, wykorzystująca ewolucję głównych wskaźników makroekonomicznych podlegających wpływowi inwestycji. Na potrzeby niniejszej pracy wybrano, jako najlepiej odzwierciedlające ewolucję gospodarki rumuńskiej, następujące wskaźniki: produkt krajowy brutto (PKB), wartość dodaną brutto (WDB) oraz tworzenie kapitału trwałego brutto (TKTB). PKB jest definiowany jako suma wartości dodanej na każdym etapie produkcji wszelkich dóbr i usług finalnych wytwarzanych w danym kraju w określonym czasie. WDB jest definiowana jako PKB minus podatki od produktów i subsydia do produktów. TKTB jest definiowane jako całkowita wartość dodatków do środków trwałych czynionych przez miejscowe przedsiębiorstwa produkcyjne minus sprzedaż środków trwałych w okresie kwartału lub roku plus dodatki do wartości aktywów, które nie są środkami wyprodukowanymi.

Ponieważ kapitał odgrywa bardzo ważną rolę, kierując naszym życiem w zupełnie inny sposób niż dwadzieścia lat temu, u początku przemian, a jego wpływ będzie się pogłębiał w następnych dziesięcioleciach, dlatego bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) należy uznać za istotny wskaźnik stanu gospodarki. Działalność inwestycyjna zajmuje centralną pozycję w gospodarce, ponieważ jest narzędziem do osiągnięcia wzrostu gospodarczego. Spośród wielu różnych form inwestycji kapitał zagraniczny i bezpośrednie inwestycje zagraniczne wydają się być najbardziej dynamiczne i najbardziej korzystne dla krajów Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej, dla stron uczestniczących w tym procesie – inwestorów i odbiorców.

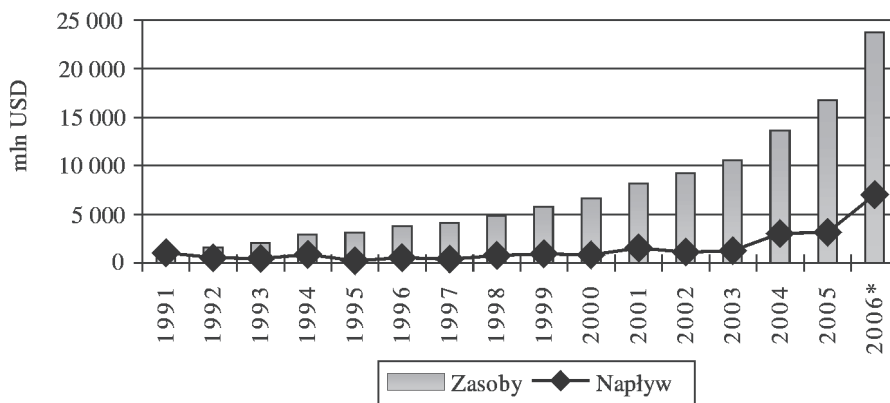
W ostatnich piętnastu latach w Rumunii powstały liczne koncepcje, odnoszące się do polityki inwestycyjnej, rozwoju regionalnego oraz roli BIZ w stabilizowaniu gospodarki – zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i po wstąpieniu do struktur Unii Europejskiej. Niestety posunięciom polityki inwestycyjnej zabrakło równowagi, a decydenci wykazali się całkowitym brakiem konsekwencji, co wywarło wielce negatywny wpływ na kolejne kroki decyzyjne.

EWOLUCJA BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Przez wiele lat okresu przemian wizerunek Rumunii na rynku międzynarodowym i wśród inwestorów nie był pochlebny. Rola Rumunii w regionie była mało znacząca, a jej zdolność do wchłaniania BIZ niewielka (około 6% napływu BIZ w regionie do 2005 roku). Dla inwestorów zagranicznych ogólny klimat gospodarczy nie był wystarczająco dobry, by skłaniać ich do podejmowania inwestycji strategicznych i to właśnie stanowiło główną barierę dla rozwoju gospodarczego.

Po ostatnim poszerzeniu UE w 2004 roku główni inwestorzy zagraniczni w krajach Europy Środkowej i Wschodniej dokonali zmiany swojej polityki i zaczęli inwestować więcej niż przedtem w krajach Europy Południowo-Wschodniej. Według danych RAIZ, w 2005 roku do krajów tych napłynęły inwestycje o wartości 12 mld USD (absolutny rekord dla regionu). Wśród krajów regionu Rumunia była głównym odbiorcą inwestycji – 51% całości (6,1 mld USD, nowe projekty inwestycyjne oraz prywatyzacja).

Śledząc ewolucję BIZ w Rumunii (rysunek 1), można stwierdzić, że charakteryzowały ją stałe i niewielkie przychody w ciągu niemal całego tego okresu, a jednocześnie nieobecność prywatyzacji w „momentach kluczowych”. Wyjątek od tej reguły stanowiły ostatnie trzy lata, kiedy to pojawił się nowy trend dzięki polityce rządu rumuńskiego, polityce inwestorów zagranicznych po ostatnim poszerzeniu UE w 2004 roku oraz prognozom dotyczącym ewolucji gospodarki rumuńskiej po przystąpieniu Rumunii do UE w 2007 roku. Pod koniec 2005 roku całkowita wartość BIZ w Rumunii osiągnęła poziom 16 731,7 mln USD (cztery razy mniej niż w Polsce, która jest głównym miejscem dla BIZ w regionie).

RYSUNEK 1. Ewolucja zasobów i napływu BIZ w Rumunii w latach 1991–2006 (na podstawie bazy danych KURH)

FIGURE 1. The evolution of the FDI stocks and inflows in Romania in 1991–2006

Ogólny klimat inwestycyjny ostatnich lat, lepszy niż w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, pozwolił na poprawę współpracy między administracją rumuńską a inwestorami. Jednocześnie zagraniczni inwestorzy zaczęli postrzegać w sposób pozytywny panujące w Rumunii warunki dla działań biznesowych, dzięki czemu uległy poprawie notowania tego kraju w ocenach międzynarodowych agencji finansowych. Był to fakt, stanowiący zachętę dla inwestorów. Oceny były korzystne nawet dla lat 2006/2007 i władze rumuńskie spodziewały się napływu BIZ przewyższającego poziom z 2005 roku (oceniano, że całkowity napływ związany z nowymi projektami inwestycyjnymi i prywatyzacją w 2006 roku mógłby skutkować wzrostem w rocznej wielkości BIZ, sięgającym 10 mld USD).

Tabela 1 pozwala wyróżnić trzy rodzaje postaw dominujących wśród inwestorów zagranicznych w okresie przemian [Voicilas 2006]:

TABELA 1. Wskaźniki BIZ w Rumunii w latach 1991–2005

TABLE 1. FDI indicators in Romania in 1991–2005

Wskaźnik	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Napływ w zasobach ogółem [%]	6,32	3,43	2,50	5,27	1,42	3,43	2,15	4,52	5,64	5,02	9,21	6,45	7,70	18,12	18,82
Przeciętne zasoby [mln USD]	1058,3	815,8	683,1	732,8	633,8	623,7	586,0	607,2	644,7	664,1	743,8	771,7	11,5	970,1	1115,4
Przeciętne zasoby na głowę [tys. USD]	48,8	75,3	94,5	135,2	146,2	172,6	186,9	221,8	265,4	304,1	375,2	424,9	484,4	626,0	771,7
Przeciętny napływ na głowę [tys. USD]	48,8	26,4	19,3	40,7	11,0	26,5	14,3	34,8	43,6	38,7	71,1	49,7	59,4	139,9	145,3

Uwaga: Przyjęto za stałą liczbę ludności z 2002 roku (21 680 974 mieszkańców).

Źródło: Voicilas [2005], baza danych KURH i KIS.

- postawę defensywną, charakterystyczną dla przeważającej części okresu, z niskim poziomem BIZ – poniżej 6% ogólnych zasobów (lata 1992–2000),
- postawę ostrożną, charakterystyczną dla kilku lat tego okresu, z polityką wyczekującą w kwestii BIZ i inwestycjami sięgającymi 6–10% ogólnej wartości zasobów (1991 rok i lata 2001–2003),
- postawę ofensywną, charakterystyczną dla ostatnich lat, z intensywnymi inwestycjami, stanowiącymi ponad 15% ogólnej wartości zasobów (2004–2005).

„Wklęsła linia ewolucji” przeciętnej wielkości BIZ w zasobach ogółem w czasie całego okresu ilustruje podejście inwestorów zagranicznych oraz ich reakcję na klimat polityczny i gospodarczy panujący w Rumunii [Voicilas 2006]. „Wklęsłość” jest wynikiem wycofywania się przez pewien czas inwestorów zagranicznych z Rumunii w związku z brakiem stabilności politycznej oraz brakiem reform gospodarczych w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Zmiany, które zaszły w Rumunii w ostatnich latach, przyciągnęły inwestorów ponownie.

Ostatnie dwa wskaźniki z tabeli 1 dowodzą, że Rumunia zdołała nadrobić nieco „straconego czasu” w latach dziewięćdziesiątych i zbliżyła się do poziomu wartości odnotowywanych w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, a nawet do poziomu wartości charakteryzujących niektóre kraje Europy Południowej i Wschodniej (Chorwacja, Bułgaria).

W takich warunkach kraj ten staje się głównym odbiorcą BIZ w tej części Europy. Pozostaje nadal w tyle za takimi krajami Europy Środkowo-Wschodniej, jak: Polska, Węgry i Republika Czeska (biorąc pod uwagę takie wskaźniki, jak: zasoby BIZ, napływy BIZ, przeciętne zasoby na głowę, przeciętne napływy na głowę), ale tendencje są zachęcające. Udział w wysokości około 1/3 w całości inwestycji dokonanych w tych krajach (analizowanych osobno) w ostatnich piętnastu latach wskazuje, że różnica dzieląca Rumunię od głównych krajów Europy Środkowo-Wschodniej pozostaje nadal znaczna.

ANALIZA REGIONALNA BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Analiza regionalna BIZ w Rumunii ujawnia znaczące różnice na wszystkich poziomach i na wielu polach. Wśród ośmiu rumuńskich regionów rozwoju gospodarczego jest kilka, które mają wskaźniki bliższe poziomowi charakteryzującemu inne kraje UE (szczególnie niektóre nowe kraje członkowskie), ale liczne są też takie, których wskaźniki są daleko niższe od poziomu wymaganego od członków UE.

Rozkład terytorialny BIZ dla wszystkich sektorów działalności gospodarczej dowodzi istnienia pewnych trendów, które obserwowane były wśród inwestorów w latach dziewięćdziesiątych. W ich wyniku pojawiają się ośrodki koncentracji inwestorów zagranicznych w obszarach geograficznych i regionach historycznych o dużym potencjale gospodarczym i infrastrukturalnym lub o bogatych tradycjach w określonych dziedzinach działalności.

Analiza rozmieszczenia inwestorów zagranicznych z punktu widzenia liczby założonych spółek (tabela 2) wskazuje, że ponad połowa z nich (54,1%) powstała w Bukareszcie, który przoduje także pod względem wartości zainwestowanego kapitału – prawie 60% całości. Na drugim miejscu znajduje się grupa następujących regionów: Zachodni, Północno-Zachodni i Centralny (9–11%). Najmniej spółek powstało w Regionie Południowo-Zachodnim (tylko 2,5%). Ze względu na wartość inwestycji na drugim miejscu po Bukareszcie plasują się regiony Południowy i Południowo-Wschodni. Na te trzy regiony łącznie przypada prawie 80% BIZ dokonywanych w Rumunii. Ostatnią pozycję zajmuje Region Południowo-Zachodni.

TABELA 2. BIZ w Rumunii w podziale na regiony rozwoju gospodarczego w latach 1991–2005

TABLE 2. FDI in Romania by economic development regions in 1991–2005

Regiony rozwoju	Inwestorzy		Kapitał		Ludność wiejska	Ludność regionu
	liczba	%	mln USD	%	%	%
Północno-Wschodni	4 749	4,0	523,7	3,1	59,5	17,1
Południowo-Wschodni	6 496	5,5	1 483,6	8,9	44,8	3,2
Południowy	4 781	4,0	1 663,3	9,9	59,5	15,6
Południowo-Zachodni	2 975	2,5	270,8	1,6	55,8	10,8
Zachodni	12 858	10,8	1 075,7	6,4	38,4	8,9
Północno-Zachodni	11 622	9,8	912,2	5,5	49,9	12,6
Centralny	11 132	9,3	811,5	4,9	41,5	11,6
Bukareszt	64 507	54,1	9 990,9	59,7	11,3	10,2
Ogółem	119 120	100,0	16 731,7	100,0	46,7	–

Źródło: Baza danych KURH i KIS.

Stosując te dwa kryteria, można stwierdzić, że Region Bukaresztu jest miejscem koncentracji przeważającej części inwestycji zagranicznych w Rumunii. Pozostała część (około 40%) jest rozłożona między pozostałymi siedmioma regionami rozwoju gospodarczego, co prowadzi do istnienia nierównowagi ekonomicznej widocznej we wszystkich dziedzinach działalności. Najmniej atrakcyjny dla inwestorów zagranicznych jest Region Południowo-Zachodni, który zajmuje ostatnie miejsce z punktu widzenia liczby założonych spółek i wartości inwestycji. Jest to, obok Regionu Północno-Wschodniego, jeden z najbiedniejszych regionów Rumunii, o przewadze ludności wiejskiej (prawie 60%) i charakterze głównie rolniczym. Łącznie w obu tych regionach zamieszkuje 28% ludności Rumunii, ale ich udział w całkowitej wartości BIZ nie przekracza 4,7%. Wyjątek stanowi Region Południowy, który ma charakter wiejski i 15-procentowy udział w całkowitej liczbie ludności, a jednocześnie wysoki poziom inwestycji.

Generalnie inwestorzy zagraniczni unikali najbiedniejszych regionów Rumunii, otoczenia wiejskiego. Woleli inwestować w miastach i na obszarach sąsiadujących z miastami. Regionalny rozkład BIZ w Rumunii charakteryzują znaczące nierówności. Najwyraźniejsza jest nierówność między Regionem Bukaresztu a pozostałymi regionami oraz nierówność między obszarami wiejskimi a miejskimi.

ANALIZA REGIONALNA EFEKTYWNOŚCI

W rozdziale tym omówiono wpływ ewolucji BIZ na główne wskaźniki gospodarcze Rumunii i jej regionów. Analiza obejmuje następujące wskaźniki: PKB, WDB oraz TKTB. Kalkulacje efektywności BIZ opierają się na następujących wskaźnikach: produktywności BIZ, efektywności BIZ i efektywności kapitałowej. Każda kalkulacja zostanie wykonana dla poziomu krajowego i regionalnego.

Produktywność BIZ (*Ef*)

Wskaźnik ten obrazuje efektywność wykorzystania BIZ wyrażoną stosunkiem PKB i zmieniającej się wartości BIZ. W tabeli 3 przedstawione zostały wyniki kalkulacji dokonanej na podstawie następującej formuły [Romanu i Vasilescu 1993]:

$$Ef(a/b) = \Delta PKB / \Delta BIZ \quad (1)$$

gdzie:

a – moment początkowy,

b – moment służący porównaniu.

Na poziomie krajowym produktywność BIZ wzrosła w ostatnich latach. Poziomy BIZ i PKB wzrastały równocześnie, ale nie jednakowo. Związek między BIZ a wzrostem PKB daje się wyraźnie zauważyć szczególnie po 2000 roku, gdy udział BIZ staje się większy niż we wcześniejszym okresie. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku wpływ BIZ na PKB był niewielki, a działania były nieefektywne, ponieważ wartości były niewielkie. Z proporcji wynika, że jedna jednostka BIZ przyczyniała się do otrzymywania mniej niż jednej jednostki PKB.

Na poziomie regionalnym ogólną tendencją był coroczny wzrost wskaźników. Poza nielicznymi wyjątkami wskaźniki regionalne były zbliżone do średniej krajowej. Generalnie najwyższe wskaźniki charakteryzowały w całym okresie Region Bukaresztu, co oznacza, że poziom produktywności był tu wyższy niż w innych regionach Rumunii. Wyższe od przeciętnej ogólnokrajowej wskaźniki odnotowano w regionach: Południowym, Południowo-Wschodnim oraz Zachodnim. W tym samym czasie najniższe wskaźniki zarejestrowano w regionach: Południowo-Zachodnim i Północno-Wschodnim, które cechowała nieefektywna działalność we wczesnych latach dziewięćdziesiątych, mały wkład w PKB na poziomie krajowym, a także małe wartości BIZ.

Efektywność BIZ (*Ee*)

Wskaźnik ten wyrażany jest stosunkiem między zmieniającymi się wartościami WDB i BIZ i obrazuje postęp WDB dla każdej dodatkowej jednostki BIZ. Dla celów analizy użyto następującej formuły [Romanu i Vasilescu 1993]:

$$Ee(a/b) = \Delta WDB / \Delta BIZ \quad (2)$$

TABELA 3. Produktywność BIZ [USD]

TABLE 3. FDI fertility [\$]

Podział regionalny	2005/1991	2005/2004	2004/2003	2003/2002	2002/2001	2001/2000	2000/1999	1993/1992	1992/1991
	Wskaźnik produktywności BIZ (<i>E_f</i>)								
Poziom krajowy	9,021	6,476	4,668	5,952	4,800	3,717	1,671	0,585	0,344
Poziom regionalny	Region Północno-Wschodni	5,012	2,352	2,012	2,566	1,798	1,988	1,001	0,022
	Region Południowo-Wschodni	9,011	8,229	5,044	6,322	3,265	3,285	1,889	0,836
	Region Południowy	9,584	9,566	7,281	6,873	4,232	2,899	2,285	0,877
	Region Południowo-Zachodni	4,363	4,025	2,233	2,749	3,162	1,012	1,027	0,066
	Region Zachodni	5,892	6,787	4,399	5,244	5,963	3,239	1,869	1,002
	Region Północno-Zachodni	7,255	5,365	4,211	7,241	4,466	4,819	1,242	0,514
	Region Centralny	6,886	6,232	4,178	5,978	4,246	2,633	1,533	0,161
	Bukareszt	24,168	9,256	7,989	10,641	11,269	9,865	2,525	1,201

Źródło: Na podstawie danych KIS i KURH.

TABELA 4. Efektywność BIZ [USD]

TABLE 4. FDI efficiency coefficient [€]

Okres	Poziom krajowy	Poziom regionalny – Regiony							Bukareszt
		Północno-Wschodni	Południowo-Wschodni	Południowy	Południowo-Wschodni	Zachodni	Północno-Zachodni	Centralny	
		Wskaźnik efektywności BIZ (<i>E_e</i>)							
2005/1991	19,187	10,261	22,233	25,652	11,285	19,412	18,471	15,639	30,542
2005/2004	14,932	11,263	16,852	19,463	9,052	15,396	14,245	12,865	20,326
2004/2003	10,700	8,523	12,042	11,715	9,429	11,003	10,058	10,002	12,826
2003/2002	5,979	5,229	6,115	6,525	4,998	5,224	6,004	5,551	8,188
2002/2001	4,361	3,022	3,986	4,661	3,262	4,007	5,080	4,981	5,887
2001/2000	2,139	1,006	2,120	1,925	1,000	1,869	1,522	1,687	5,983
2000/1999	1,955	0,996	1,886	2,382	1,056	1,535	1,642	2,121	4,023
1993/1992	0,396	0,066	0,285	0,589	0,011	0,125	0,187	0,050	1,852
1992/1991	0,239	0,003	0,011	0,120	0,001	0,052	0,012	0,060	1,655

Źródło: Na podstawie danych KIS i KURH.

TABELA 5. Efektywność kapitałowa [USD]

TABLE 5. Capital efficiency [\$]

Okres	Poziom krajowy	Poziom regionalny – Regiony							
		Północno- -Wschodni	Południowo- -Wschodni	Południowy	Południowo- -Wschodni	Zachodni	Północno- -Zachodni	Centralny	Bukareszt
Wskaźnik efektywności kapitałowej (<i>Ec</i>)									
2005/1991	6,304	5,021	7,014	7,526	4,122	5,898	5,042	6,822	8,985
2005/2004	4,397	3,228	4,868	4,152	4,001	4,286	4,821	3,996	5,822
2004/2003	3,798	3,006	3,966	4,581	3,020	4,011	3,928	3,183	4,686
2003/2002	2,393	2,323	2,588	2,983	1,866	1,986	2,055	2,171	3,176
2002/2001	1,489	1,007	1,854	1,798	1,151	1,352	1,384	1,279	2,084
2001/2000	0,812	0,574	0,985	0,876	0,289	0,677	0,718	0,499	1,875
2000/1999	0,527	0,158	0,528	0,579	0,227	0,379	0,293	0,455	1,599
1993/1992	1,041	0,582	0,957	1,766	0,421	0,900	0,875	1,003	1,827
1992/1991	0,751	0,400	1,074	1,005	0,436	0,541	0,763	0,498	1,290

Źródło: Na podstawie danych KIS i KURH.

Efektywność rosła z roku na rok (tabela 4). Najwyższe wskaźniki odnotowano po 2000 roku (działalność bardzo efektywna), a najniższe we wcześniejszych latach dziewięćdziesiątych (kiedy działalność była nieefektywna). Ogólnie Region Bukaresztu zajmował pierwsze miejsce, mając istotny wpływ na krajowy poziom WDB i wskaźniki przewyższające średnią krajową. Pozytywny wpływ na krajowy poziom WDB miały również regiony Południowy i Południowo-Wschodni. Brakiem efektywności i negatywnym wpływem na średnią krajową cechowały się regiony Północno-Wschodni i Południowo-Zachodni.

Efektywność kapitałowa (E_c)

Wskaźnik ten obrazuje modyfikacje w tworzeniu kapitału trwałego brutto następujące pod wpływem BIZ. Dla celów analizy użyto formuły [Romanu i Vasilescu 1993]:

$$E_c (a/b) = \Delta TKT B / \Delta BIZ \quad (3)$$

Działalność była efektywna, a wpływ BIZ na TKT B pozytywny po 2002 roku, kiedy to odnotowywane wielkości były większe niż jeden (tabela 5). Wcześniej wpływ BIZ na TKT B był niewielki. W całym okresie decydujący był wkład Regionu Bukaresztu, gdzie działalność była efektywna. Spośród pozostałych regionów Rumunii istotny wkład miały regiony Południowy i Południowo-Wschodni, gdzie działalność była efektywna w wielu analizowanych latach (nawet przed 2001 rokiem). Słaby wkład cechował regiony Północno-Wschodni i Południowo-Zachodni, gdzie generalnie odnotowywano wielkości poniżej średniej krajowej.

WNIOSKI

Z analizy bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz efektywności w gospodarce Rumunii i jej regionów można wyciągnąć pewne wnioski, które potwierdzają rosnącą rolę tych inwestycji we wzroście gospodarczym, modernizacji oraz konsolidacji rynku.

Po 1990 roku ewolucja BIZ w Rumunii charakteryzowała się ogólną tendencją podobną do panującej we wszystkich krajach, które wkroczyły na drogę przemian. Jednak jej cechą specyficzną było to, że częstotliwość zmian, a niekiedy także brak spójności i konsekwencji w polityce władz miały silny wpływ na zdolność przyciągania kapitału zagranicznego. Obecnie Rumunia pozostaje w tyle za głównymi konkurentami z Europy Środkowo-Wschodniej (Polską, Węgrami czy Republiką Czeską), ale wyprzedza wiele innych krajów, szczególnie z Europy Południowo-Wschodniej. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku polityka inwestycyjna i negatywny wizerunek Rumunii na międzynarodowych rynkach finansowych skutkowały małym napływem BIZ, co miało ujemny wpływ na wskaźniki ekonomiczne oraz rozwój regionów. Z tych właśnie powodów wyniki gospodarcze były

słabe. „Linia ewolucji” gospodarki miała kształt krzywej wklęsłej, a poziom wskaźników odnotowywany przed 1990 rokiem został osiągnięty ponownie dopiero w latach 2004–2005.

Między poszczególnymi regionami Rumunii występują ogromne różnice. Najbardziej zauważalna istnieje między Bukaresztem a całą resztą regionów. Podział BIZ między regionami nie jest równy – daje się wyróżnić regiony słabiej rozwinięte, takie jak Północno-Wschodni czy Południowo-Zachodni, oraz bogatsze i bardziej atrakcyjne, jak Południowy i Południowo-Wschodni. Znaczące BIZ zostały dokonane w Bukareszcie i jego okolicach (około 60% całości BIZ w Rumunii) oraz w regionach rozwoju gospodarczego na południu Rumunii. Regiony wschodnie i zachodnie kraju okazały się mniej atrakcyjne dla inwestorów. Fakt, iż z 60% całości BIZ w Rumunii skorzystało 10% jej ludności daje wyobrażenie o różnicach w ich wpływie na gospodarkę kraju i jego regionów. Różnice występują też we wszystkich sektorach działalności. Istotna jest rola obszarów rolniczych i wiejskich, albowiem te ostatnie to przeważnie regiony mniej rozwinięte, które mają dużą liczbę robotników rolnych, osób bezrobotnych (lub bezrobocie ukryte), słabe wyniki ekonomiczne i niską efektywność. Wszystko to będzie miało bezpośredni wpływ na rozwój regionów w ramach rynku UE.

Wpływ BIZ na regiony Rumunii jest zróżnicowany. Analiza wpływu BIZ na wskaźniki makroekonomiczne oraz efektywności BIZ nasuwa wniosek, iż efektywna działalność oraz silny wpływ dodatni na gospodarkę wystąpiły dopiero po 2000 roku. We wcześniejszych latach wpływ ten był niewielki. Najpoważniejsza była rola Bukaresztu, gdzie odnotowywano wskaźniki wyższe od średniej krajowej. Po 2000 roku znacząca stała się także rola dwóch innych regionów: Południowego i Południowo-Wschodniego, gdzie działalność była efektywna. W tym samym czasie słabe wyniki charakteryzowały region Północno-Wschodni i Południowo-Zachodni. Pomiedzy tymi czterema regionami plasuje się grupa trzech regionów: Zachodniego, Północno-Zachodniego i Centralnego, gdzie działalność w wielu latach była efektywna, ale osiągnęte wskaźniki niższe od średniej krajowej.

BIBLIOGRAFIA

- Romanu I., Vasilescu I., 1993: *Eficienta economica a investitiilor si a capitalului fix*. Didactica si Pedagogica, Bucuresti, Romania.
- Voicilas D.M., 2005: *Special study – Foreign direct investment in South-East Europe – overview on Romania and Bulgaria* (Studium specjalne – Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Południowo-Wschodniej – omówienie sytuacji w Rumunii i Bułgarii). W: *Inwestycje Zagraniczne w Polsce*. Raport roczny. Red. J. Chojna. Instytut Badań Handlu Zagranicznego. Warszawa: 208–229.
- Voicilas D.M., 2006: *FDI' Concentration – a territorial and sectoral analysis in Romania* (Koncentracja BIZ – analiza terytorialna i sektorowa w Rumunii). W: *Inwestycje Zagraniczne w Polsce*. Raport roczny. Red. J. Chojna. Instytut Badań Handlu Zagranicznego, Warszawa.
- Voicilas D.M., 2010: *Regional disparities in Romania – an analysis on the foreign direct investments efficiency. Multifunctional Agriculture and Rural Development (V) – Regional specificities* (Różnice regionalne w Rumunii – analiza efektywności bezpośrednich inwestycji zagra-

nicznych, Rolnictwo wielofunkcyjne i rozwój obszarów wiejskich (V) – Specyfika regionalna). Instytut Ekonomiki Rolnictwa, Belgrad, Serbia.

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS' EFFICIENCY – REGIONAL DISPARITIES IN ROMANIA

Abstract. This paper analyzes the evolution of the Romanian regions during transition under the influence of foreign direct investments (FDI), using efficiency calculations of the macroeconomic indicators. The methodology developed by Romanu & Vasilescu [1993] was chosen because it directly reflects the contribution of the investments into the evolution of macroeconomic indicators and the way in which FDI influenced that evolution. The ratio between the variation of the indicators of effort and effects shows the efficiency and the progress of an effect indicator for every additional value of effort. The level of FDI was adopted to serve as the indicator of effort, whereas gross domestic product (GDP), gross value added (GVA) and formation of gross fixed capital (FGFC) were adopted as the indicators of effect. In the light of such assumptions the evolution of Romanian economic development regions is characterized by huge disparities. The most obvious is the disparity between Bucharest and the rest of the regions. FDI had a strong positive influence on the macroeconomic indicators but the activity became efficient only after 2000.

Key words: investments, efficiency, regions, Romania